

PROBLÉMY NAŠEJ DOBY
Z HUMANISTICKÉHO HĽADISKA

Deviate zasadnutie (prvé bolo 28. októbra 1993 v Brne) česko-slovenského Duchovného parlamentu sa konalo 18. mája 1996 v Bratislave. Stretlo sa tu okolo tristo intelektuálov zo Slovenska, Česka, Nemecka, Francúzska, Maďarska a Poľska, zúčastnili sa na ňom aj zástupcovia Medzinárodnej spoločnosti Ericha Fromma a Nadácie Heinricha Bölla. Na stretnutí, ktoré malo všetky znaky vedeckého sympózia, sa z rozličných aspektov a v intenciách Frommovho humanistického odkazu pertraktovali pálčivé problémy našej doby. Štyri tematické okruhy mali odzrkadliť najmä špecifikum vývoja v postkomunistických krajinách: zápas o osobnostné štruktúry, príčiny návratu nacionalizmu, druhy ekologických skúseností a napokon problematiku disidentov v týchto krajinách.

Gerd Meyer (politológ, Univerzita Tübingen) sa vo svojom referáte *Medzi autoritativizmom a demokraciou* sústredil na sociálnopsychologickú analýzu transformačných procesov v postkomunistických spoločnostiach, a to na zmeny hodnotových orientácií, postojov, správania i mentality. Jeho pohľad, ako sám povedal, **zvonku** so všetkými prednosťami i nedostatkami bol v mnohom objavný a vyústil do podnetných záverov, čo ukázala najlepšie diskusia. V jej popredí bola precizácia ambivalentného dedičstva socializmu, nebezpečenstiev nového autoritativizmu zhora i zdola, ako aj zavádzajúceho spájania hodnôt demokracie s víziou nového štátu blahobytu, na čo osobitne upozornil G. Meyer.

Nacionalizmus ako reakcia na bezvýznamnosť bol názov referátu, ktorý predniesol ďalší hosť z Tübingenu Rainer Funk (psychoanalytik, vydavateľ spisov Ericha Fromma), ktorý presne vystihol meritum autorových úvah. Jeho téza, že "nacionalistickým cítením, symbolmi, akciami, myšlienkami a formami vedomia je kompenzované, ohrozené a spochybnené (v dôsledku odcudzenia) prežívanie vlastnej identity a pocitu vlastnej hodnoty", vyvolala búrlivú (a skôr nesúhlasnú) reakciu. Ani autorovo pertraktovanie psychodynamiky nacionalizmu a najdôležitejších znakov narcistickej kolektívnej kompenzácie pocitu bezvýznamnosti, vnútornej prázdnoty a nudy, ani jeho chápanie koreňov xenofóbie nenašlo jednoznačnú podporu a pochopenie. Diskusii to však rozhodne prospelo.

Environmentalista Mikuláš Huba Frommovou myšlienkou "revolúciou srdca dospieť k novému svetu" odštartoval (v úlohe moderátora) aktuálne vnímanie ekologickej problematiky. Odznegli tu predovšetkým varovné slová Erazima Koháka z Karlovej univerzity, ktorý upozornil na to, že kým na Západe sa snažia vážne zaoberať hroziacou ekologicou katastrofou, u nás pokusy o jej riešenie pokladajú len za akúsi opozičnú rétoriku. Škoda, že z časových dôvodov neodznal príspevok Teodora Münza (uverejnený bol potom v *Mostoch* č. 22), v ktorom sa zdôrazňovala ľudská zodpovednosť za prírodu, vyjadrená Skolimovského termínom "opatrovníctvo".

Nekonvenčne, miestami až zámerne provokatívne vyznelo vystúpenie Jiřiny Šiklovej z Karlovej univerzity. Jej konštatovanie, že obdobie disentu sa definitívne skončilo a dnes

jeho rolu preberá opozícia, no najmä optimistický pohľad na víťazstvo disentu (zvíťazil tým, že zrušil svoju existenciu a otvoril priestor pre slobodu a občiansku spoločnosť) vyvolali viaceré námietky a oveľa kritickejšie hodnotenia súčasného mechanizmu moci, hroziaceho vyústiť do nihilizmu a do novej "demokratickej totality" (napr. E. Lánsky, P. Pithart).

Duchaplná diskusia, vystúpenie husľového virtuóza Petra Michalicu a premietnutie poetického, frommovsky ladeného filmu Olgy Sommerovej *Mat' alebo byt'* takisto prispeli k tomu, že zasadnutie Duchovného parlamentu mohlo dostať prívlastok "symposion".

Raisa Kopsová

PhDr. Raisa Kopsová, CSc.
Filozofický ústav SAV
Klemensova 19
813 64 Bratislava
SR

RECENZIE

FILOZOFIA
Roč. 51, 1996, č. 8

PODNETNÁ PUBLIKÁCIA O SLOBODE A SPRAVODLIVOSTI

I. BERLIN, J. RAWLS, R. NOZICK, A. MacINTYRE, R. DWORKIN, R. RORTY:
O slobode a spravodlivosti - liberalizmus dnes. Bratislava, Archa 1993, 249 s.

Vo vydavateľstve Archa bola pred časom vydaná publikácia *O slobode a spravodlivosti - Liberalizmus dnes*. Obsahuje výber z najzaujímavejších prác, ktoré boli v oblasti liberálno-filozoficko-politických názorov v priebehu posledných desaťročí vytvorené.

Zostavovatelia Egon Gál a František Novosád v nej s prehľadom sústredili vybrané časti z rozsiahlejších prác šiestich známych autorov (Berlin, I.: *Four essays on liberty*; Rawls, J.: *A theory of justice*; Nozick, R.: *Anarchy, State and Utopia*; MacIntyre, A.: *Whose Justice? Which Rationality?*; Dworkin, R.: *Liberalism and its Critics*; Rorty, R.: *Objektivita, relativizmus, a pravda*). Spoločná téma vybraných štúdií je prezentovaná názvom celej publikácie, sú ňou filozoficko-politické analýzy spomenutých autorov orientované na problematiku slobody a spravodlivosti prepojené s teóriou štátu a spoločnosti. Vybrané štúdie prezentujú hlavné myšlienkové prúdy v liberalizme, no i názory jeho výrazných kritikov. Napriek ideovej polarizácii autorov pôsobí publikácia myšlienково ucelene. Štúdie sa navzájom dopĺňajú a v globále sú